

Јелена Р. КИТАНОВИЋ¹
Универзитет у Крагујевцу
Филолошко-уметнички факултет
Докторске студије из филологије

СУБЈУНКТИВ У РОМАНУ ТРАГАЛАЦ ЗА ЗЛАТОМ ЖАН-МАРИ ГИСТАВ ЛЕ КЛЕЗИОА И ЊЕГОВИ ПРЕВОДНИ ЕКВИВАЛЕНТИ²

Циљ рада је да се разјасне употребе и специфичности субјунктива, као једног од личних глаголских начина у француском језику. У раду настојимо да што верније пренесемо учесталост његове употребе у савременом француском језику користећи дело савремене књижевности. Реч је о књизи Жан-Мари Гистав ле Клезиоа, *Трагалац за златом* (*Le chercheur d'or*) у преводу Мирјане Вукмировић. Концентрисали смо се на анализу субјунктива у зависнослуженим реченицама будући да је ту његова употреба најуче-сталија. Субјунктив је као глаголски начин најчешћи у прилошким и комплетивним реченицама уведеним везником *que*, а како српски језик не познаје субјунктив као глаголски начин констративном и дескриптивном методом представимо његове могуће преводне еквиваленте и показати у каквој су релацији.

Кључне речи: француски језик, субјунктив, комплетивне реченице, прилошке реченице, потенцијал

1. Увод

Субјунктив је лични глаголски начин којим се, у основи, изражава могућа, замишљена радња, тј. евентуалност или лични став говорног лица (Папић 1999: 83). Спада у један од шест глаголских начина у француском, односно у четири лична поред индикатива, императива и кондиционала. За разлику од индикатива, субјунктив је недовољно прецизан у одређивању времена па се тако њиме радњи не може доделити темпорална референцијалност (Папић 1999: 209). Међутим, оно што се субјунктивом може постићи јесте смештање радње антериорно, симултано или постериорно у односу на неки други процес. Уколико се овом глаголском начину приступи са морфолошког становишта, уочљиво је да његов систем није толико богат у односу на систем индикатива. Он располаже са четири глаголска времена од којих су два проста (презент и имперфекат) и два сложена (перфекат и плусквамперфекат). Као што се може видети, субјунктивом се не може означити будућа радња. Да би се процес сместио у мање-више блиску будућност, у том случају искористиће се субјунктив презента (Ригел и др. 2004: 320):

- а. субјунктив презента – *qu'il mange*
- б. субјунктив перфекта – *qu'il avait mangé*
- ц. субјунктив имперфекта – *qu'il mangeait*
- д. субјунктив плусквамперфекта – *qu'il eût mangé*

1 jelenakitanovic@yahoo.com

2 Овај рад урађен је у оквиру пројекта *Динамика структура савременог српског језика* (178014) који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

Субјунктивом презента се, најчешће, исказује симултаност и постериорност у односу на процес уведен главним глаголом, док се субјунктивом перфекта процес може сместити антериорно у односу на радњу исказану главним глаголом и тада се изражава став говорника према прошлој радњи. С друге стране, облици субјунктива имперфекта и субјунктива плусквамперфекта, чија је употреба раније била фреквентнија, данас се могу наћи само у језику уметничког књижевног дела и то углавном у трећем лицу једине (Ригел и др. 2004: 321)³. Уместо њих, могу се употребити облици презента и перфекта без икакве промене у значењу.

У француским граматикама, субјунктив се готово увек дефинише у опозицији са индикативом који одређује место процеса у односу на стварност. Тако се субјунктив третира као начин иреалности и процес који он уводи посматра се као могућ или немогућ, док је догађај који уводи индикатив посматран као вероватан и изванредан. У нашем раду полазимо од становишта О. Сутеа који тврди да субјунктив није начин којим се изражавају сумња, осећања, жеља, заповест или лични став говорног лица у правом смислу те речи већ да његова употреба обухвата и обједињује оно што сви наведени појмови имају заједничко, а то је чињеница да је радња коју он означава само планирана и намеравана, а не фактична и извесна, односно актуализована у стварности⁴. Као корпус користили смо дело савремене француске књижевности аутора Жан-Мари Гистав ле Клезиоа, *Трагалац за златом (Le chercheur d'or)* у преводу Мирјане Вукмировић. Представимо и класификовати реченице из дела у којима субјунктив фигурира у зависнословеним реченицама, а потом ћемо настојати да анализирамо њихове преводе како бисмо испитали који су могући преводни еквиваленти овог француског глаголског начина и у каквој су они релацији.

2. Субјунктив и зависнословене реченице

Када је реч о независним реченицама, субјунктив је доста редак. Ако се и наиђе на такву његову употребу, то су углавном стереотипни обрти који припадају литерарном или архаичном језичком регистру:

Puisse la pluie tomber avant la moisson!

Само да киша падне пре жетве / Камо среће да киша падне пре жетве / Дабогда киша пала пре жетве.

Quim'aime, mesuive.

Ко ме воли (ко је уз мене), нека ме следи.

Међутим, често се користи у зависнословеним реченицама и тада је махом условљен неким елементом из главне реченице (глагол или везник) који варирају у зависности од тога о којој се врсти зависнословене реченице ради (Ригел и др. 2004: 323).

3 Ови облици чести су код великог броја савремених писаца јер је њихова употреба у писаном језику обавезна у случајевима као што је то слагање времена. С друге стране, треће лице једине имперфекта субјунктива звучи идентично као *le passé simple* (аорист), време које је и даље у употреби и стога се не доживљава као претенциозан архаизам.

4 *Le subjonctif n'est à proprement parler ni le mode du doute, ni celui de la négation, ni celui du sentiment, ni celui de la volonté, ni celui de l'appréciation, mais il exprime ce que ces différentes idées ont de commun, à savoir que l'action est simplement « envisagée » au lieu d'être « affirmée »* (Soutet 2000: 129).

2.1. Употреба субјунктива у релативним реченицама

Најчешћи глаголски начин у релативним реченицама је индикатив, али ако радња релативне реченице још увек није остварена, односно ако спада у домен жеља и могућности, онда ће се уместо индикатива употребити субјунктив. Нарочито је то случај када антецеденс садржи неки облик суперлатива или придев којим се имплицира суперлативна идеја. Тиме се истиче могућност, избор или рестрикција, док би се употребом индикатива потврдило постојање самог ентитета, односно референта (*le seul, la plus douce, le plus beau*):

- 1) Il y a aussi le paysage, comme je le vois par la lucarne, le seul paysage que je connaisse et que j'aime, que je ne verrai plus avec ces yeux... [...]. (Le Clézio 2008: 34).

Постоји и предео, као што га видим кроз узани тавански прозор, једини предео који познајем и који волим, који нећу више видети овим очима... [...]. (Ле Клезио 2014: 29)

- 2) C'est la nuit la plus douce que j'ai connue. (Le Clézio 2008: 177).

То је најблажа ноћ коју познајем. (Ле Клезио 2014: 142)

Као преводни еквивалент субјунктива презента и субјунктива перфекта коришћен је наративни презент. Док у француском субјунктив перфекта, у примеру под бројем 2), служи да означи свршен догађај и процес смешта антериорно у односу на процес уведен главном реченицом, у овом случају презент глагола *être*, преводилац се одлучио за наративни презент који, иако није праћен посебним временским ознакама, уз помоћ ширег контекста показује да се ради о прошлости. Читалац се наративним презентом најнепосредније уводи у време о којем се приповеда и несвршеним презентом у приповедању му се сугерише да се налази у оној некадашњој садашњости која је важила за испричане догађаје (Пипер и сар. 2005: 376–377).

Важно је истаћи да је у примеру под бројем 1) уочено да је употребу субјунктива у великој мери иницирала имплицитна негација. Наиме, према П. Пиперу (2005: 963–970) негација је, заправо, модално значење јер је суштина саме модалности у квалификацији коју говорно лице даје о свом исказу јер је један од основних видова модалности оцена односа која се добија између исказа и онога што је њиме означено. Поред главне функције негације која се огледа у томе да пропозиције одређене реченице оцени као нетачне, она има и функцију квантификације односно емфазе. Истицањем *jedinož предела* који говорник познаје, који воли и који никада више неће видети својим очима искључује се свака могућност постојања било ког другог предела сем наведеног чиме се интензификује емотивно наглашавање говорног лица.

2.2. Употреба субјунктива у комплезивним реченицама са везником *que*

У комплезивним реченицама субјунктив се налази после глагола и еквивалентних израза који изискују његову употребу као што су то:

а. глаголи осећања (*regretter* (жалити)), *être heureux* (бити срећан), *être content* (бити задовољан), *affliger* (ожалостити), *affoler* (престравити), *choquer* (запрепастити), *consterner* (пренеразити), *effrayer* (застрашити), *fatiguer* (заморити), *insulter* (увредити), *irriter* (разгневити), *surprendre* (изненадити), итд.):

- 3) Je crois qu'elle est heureuse que je sois venu. (Le Clézio 2008: 97)

Мислим да је срећна што сам дошао. (Ле Клезио 2014: 78)

б. глаголи жеље или захтева (*vouloir* (хтети)), *souhaiter* (желети), *attendre* (чекати), *demander* (тражити), *exiger* (захтевати), *aimer mieux* (више волети), *prier* (замолити), *conseiller* (саветовати), (*recommander* (препоручити)), као и глаголи и изрази сумње или бојазни (*je ne crois pas* (не верујем да), *je ne pense pas* (не мислим да); *douter* (сумњати), *ignorer* (не знати), *il est peu probable* (мало је вероватно), итд.:

- 4) *Je voudrais qu'elle ne cesse pas, qu'elle dure* encore. (Le Clézio 2008: 59)
Желео бих да се не завршава, да још траје. (Ле Клезио 2014: 48)
- 5) *Elle veut que je lui parle* de Mananava. (Le Clézio 2008: 253)
Она хоће да јој још говорим о Мананави. (Ле Клезио 2014: 205)
- 6) *Je souhaite que* pour toi, là où tu es, il y ait aussi de belles journées, et du bonheur, à défaut de trésors. (Le Clézio 2008: 249)
Желим да за тебе, тамо где си, има такође лепих дана, и среће, у недостатку блага. (Ле Клезио 2014: 202).

Модални глаголи попут моћи, хтети, морати, смети, желети, требати коришћени су у преводу пошто се њиховом употребом у потпуности преноси значење субјунктива. П. Пипер сматра да (2005: 636–638) се модални глаголи употребљавају као средство које додељује исказима модалну неодређеност. Садржај који се преноси модалним средствима може се језички представити у виду ситуације коју говорно лице види као нешто реално (нешто што је остварено или не или нешто што је у процесу остваривања или није), или као нешто чија реалност није вероватна јер потенцијално припада домену могућег, условног и хипотетичног. Пошто се модални глаголи не употребљавају самостално, будући да своје потпуно семантичко значење могу остварити једино у конструкцији са другим елементима, у свим примерима фигурирају заједно са допуном. Тако су сви праћени конструкцијом *ga+iprezentii* (да се не завршава, да траје, да говорим) чиме се наглашава моменат жеље или хтења и чиме се означавају још нереализоване радње.

ц. Глаголи и изрази којима се означава потреба (*falloir* (требати), *il faut* (треба да), *il est essentiel* (неопходно је да), *il suffit* (довољно је да), итд.:

- 7) *Il faut que tu partes* maintenant. Tu ne dois pas rester ici. (Le Clézio 2008: 257)
Требало би да поново сиђеш. Ускоро ће ноћ. (Ле Клезио 2014: 208)
- 8) *Cela est en moi, il faut que j'y aille*. (Le Clézio 2008: 309)
То је у мени, треба да тамо одем. (Ле Клезио 2014: 250)
- 9) *Mais c'est pour cela qu'il faut que je parte*. (Le Clézio 2008: 317)
Али због тога треба да пођем. (Ле Клезио 2014: 257)

Као један од најчешћих модалних глагола, употребљава се глагол требати којим се, у примерима под бројевима 8) и 9) означава нужност извршења радњи и који су праћени *ga*-конструкцијом. Ситуације означене овим двама реченицама показују се као обавезне и неизбежне. Уколико се осврнемо на постојање директне и индиректне облигаторности у оквиру деонтичке модалности (Пипер и сар. 2005: 638–639) може се рећи да је у примеру 8) говорно лице подстакнуто непосредно на одлазак и да је само томе узрок, док је у примеру 9) реч о посредној, спољашњој принуди која га наводи на извршење облигаторног процеса. Међутим, у примеру под бројем 7) глагол у потенцијалу исказује савет који говорно

лице износи на основу сопствене процене и искуства, а што се може закључити из ширег контекста. Модалност реалности, односно иреалности могуће је, поред представљених лексичко-граматичких средстава, представити и значењски сличним лексемама, што можемо видети на следећим примерима:

д. Изрази којима се означава могућност или немогућност (*il est possible* (могуће је да), *il se peut* (може бити да), *il est impossible* (немогуће је да), *il semble* (изгледа да), итд.:

10) *S'il est réellement venu ici, comme cela semble de plus en plus clair, il est impossible que le marin n'ait pas laissé ces marques sur les rochers de la falaise, ou sur quelque pierre à demeure.* (Le Clézio 2008: 201)

Ако је стварно дошао овамо, као што се то све јасније чини, немогуће је да тај морнар није оставио тај знак трајно на стенама литице, или на неком камену. (Ле Клезлио 2014: 161)

11) *Se peut-il que j'aie été victime d'une illusion ?* (Le Clézio 2008: 214)

Може ли бити да сам био жртва неке илузије? (Ле Клезлио 2014: 173)

е. Глаголи за означавање страха, зебње (*avoir peur, craindre* (бојати се), *redouter* (стрепети), итд.:

12) *J'ai peur que ce ne soit qu'une illusion, qu'elle disparaisse.* (Le Clézio 2008: 352)

Плашим се да је то само варка, да она ишчезава. (Ле Клезлио 2014: 284)

Глаголи *avoir peur* и *craindre* у француском језику увек праћени експлетивним *ne*, које је у српском језику факултативно. Као преводни еквивалент у овом случају, преводилац се определио за несвршени презент због своје неактуализованости радње и на тај начин се, у преводу, маркира став говорника према неоствареној радњи. Дакле, српски језик користи разне начине како би означио лични став говорног лица према ономе што се изражава глаголима у субјунктиву, а то није реална стварност већ само намера, могућност или претпоставка извршења радње. Ниједан процес означен субјунктивом није реализован и неизвесно је да ли ће се уопште извршити. Тако је модалног карактера употреба презента у функцији сложеног предиката појединих модалних глагола непотпуног значења, у којима он не изражава време вршења радње већ само субјективни став говорника. Језичка средства којима српски језик прибегава како би маркирао модалност француског субјунктива верно показују да се говорном лицу радње приписују искључиво као могуће и неактуализоване.

2.3. Употреба субјунктива у прилошким реченицама

Пошто се субјунктив најчешће среће у зависнословеним реченицама, тако је његова употреба честа у временским, намерним, допусним, последицим и узрочним реченицама. Темпоралне реченице су у субјунктиву када их уводе везници *avant que* (пре него што), *jusqu'à ce que* (док не, све док не), *en attendant que* (чекајући да) који су везници за антериорност:

13) *Je nage contre le courant de l'eau douce, jusqu'à ce que je sente les petits cailloux aigus contre mon ventre et mes genoux.* (Le Clézio 2008: 16)

Пливам против струје слатке воде, док не осетим оштре камичке уз свој стомак и своја колена. (Ле Клезлио 2014: 15)

14) Allongé sur mon lit de sangles, j'attends, en retenant mon souffle, jusqu'à ce que j'entende le bruit des pas dans le jardin, les grincements des essieux de la voiture qui s'éloigne. (Le Clézio 2008: 38)

Испружен на свом кревету од ремена, чекам, задржавајући свој дах, све док не чујем шум корака у врту, шкрипу осовина кола која се удаљавају. (Ле Клезио 2014: 32)

15) Nous restons exposés au soleil de midi, regardant la mer au loin jusqu'à ce que nos yeux nous fassent mal. (Le Clézio 2008: 94)

Остајемо изложени подневном сунцу, гледајући море у даљини све док нас не заболe очи. (Ле Клезио 2014: 75)

У свим темпоралним реченицама као еквивалент субјунктиву презента фигурира свршени презент. Међутим, док се субјунктивом презента, уведеним назначеним везничким средствима, у француском истиче однос антериорности: радња зависне реченице реализује се пре радње главне реченице (Делатур и др. 1991: 270), у нашем језику остварује се другачија темпорална релација. Иако смо у корпусу уочили велики број реченица које су уведене везницима за антериорност, концентрисаћемо се на проблематику везника *док*. Његово основно значење је темпорално, а остала су изведена или условљена контекстом (Ковачевић 1998: 134). Ипак, уколико покушамо супституисати везник *док* везницима верификаторима који означавају временску антериорност као што су то *пошто/након што*, уочићемо да ове реченице не стоје у односу временске антериорности, него у односу симултативности финитивно-лимитативног типа. На ово упућује и присуство интензификатора *све*, који може преузети улогу верификатора значења временске симултаности финитивнолимитативног типа (Ковачевић 1998: 136-137). Захваљујући оваквом објашњењу ове врсте зависносложених временских реченица, можемо закључити да значење којим располаже ово везничко средство одговара неактуализованости радње која се означава самим субјунктивом презента. Другим речима, нереализација садржаја основне реченице поклапа се са временом нереализације садржаја зависне (Ковачевић 1998: 137).

Да смо претходне примере сврстали у временски однос антериорности, тиме би се означила реализација садржаја и ове реченице би спадале у оне реченичне типове којима се субјунктивом означава актуализована радња што овде никако није случај. Напоменимо да се у неким граматикама нарочито инсистира на чињеници да везници за антериорност у француском никада нису праћени експлетивним *не*, а да је у нашем језику то увек случај (*cf.* Папић). Међутим, одавно је утврђено да је употреба експлетивног *не* факултативна и да одрични глаголски облици ништа не одричу већ значе исто оно што значе када нису негирани. Примери излистани под бројевима 15), 16) и 17) управо означавају док се изврши оно што се тим глаголима означава, односно да се у значењу ништа не мења (Стевановић 1979: 876-877).

Каузалне реченице се обично налазе у индикативу, међутим, када се узрок пориче, тачније када говорник настоји да ректификује узрок тако што један одбацује, а наводи други онда ће се у овим реченицама наћи субјунктив уведен везницима *non pas que*, *non point que*, *non que* (не зато да):

16) C'est une pièce où nous n'entrons jamais, sauf en cachette, non pas que ce soit expressément défendu, mais il y a dans ce bureau une sorte de secret qui nous intimidait, nous effrayait même un peu. (Le Clézio 2008: 61)

То је одаја у коју никада не улазимо, осим кришом, не зато што је то изричито забрањено, већ у тој радној соби постоји нека врста тајне која нас је плашила, чак помало ужасавала. (Ле Клезлио 2014: 50)

Ректификован узрок огледа се и у преводу у којем фигурира несвршени презент којим се, како смо већ истакли, означава неактуализација радње и преноси значење субјунктива.

У финалним реченицама, наравно, фигурира субјунктив будући да оне изражавају намеру. Француске граматике нису у потпуности сагласне са тим да су све финалне реченице уједно и намерне, па се оне деле на две групе: на реченице којима се изражава жеља и оне којима се изражава намера (Папић 1999: 228). Сходно томе, у корпусу су уочене искључиво оне реченице у субјунктиву којима се изражава жеља, а које уводе везници *pour que*, *afin que* (да би, како би), *de peur que*, *de crainte que* (из страха да не, плашећи се да не), *de façon que*, *de sorte que*, *de manière que* (тако да):

17) Je reste là, sans faire un mouvement, sans faire de bruit, pour qu'ils m'oublient, pour qu'ils ne me voient plus. (Le Clézio 2008: 16)

Остајем ту, не начинивши ниједан покрет, не правећи буку, да би ме они заборавили, да ме не би више видели. (Ле Клезлио 2014: 15)

18) Le toit bleu clair de notre maison est trop loin pour que je puisse avertir Laure de ce qui se passe. (Le Clézio 2008: 66)

Светлоплави кров наше куће је сувише далек да бих могао да обавестим Лору о томе шта се догађа. (Ле Клезлио 2014: 54)

19) Certes, j'aurais dû l'ouvrir devant eux pour qu'ils voient qu'elle ne contenait que de vieux papiers, des cartes, du linge et mon théodolite. (Le Clézio 2008: 132)

Свакако, требало је да га отворим пред њима како би видели да је садржавао само старе папире, карте, рубље и мој теодолит. (Ле Клезлио 2014: 106)

20) Il marche au milieu des bassins d'eau sombre, de façon que son ombre soit toujours derrière lui. (Le Clézio 2008: 15)

Корача посред базена тамне воде, тако да његова сенка буде увек иза њега. (Ле Клезлио 2014: 14)

Преводни еквивалент субјунктива у овим случајевима јесте наш потенцијал (*да/како*+потенцијал), као што се може видети у примерима од 17) до 19), у којима је радња која се намерава вршити означена потенцијалом. Радња главног глагола од којег зависи оно што се изражава намерном реченицом врши се с циљем да се омогући остварење онога што се означава самом финалном реченицом (Стевановић 1979: 847). Употребом потенцијала у предикату финалне реченице омогућава се истицање мотива жеље или хтења, јер је поменути конативни мотив садржан у основној семантици самог потенцијала. Употребом везника *да* и *како* обезбеђује се сигурност у погледу остварења постављеног циља. Међутим, док се у примерима под 17) и под 18) везником реалног циља *да* са предикатом у потенцијалу акценат ставља на саму везу мотива и циља, у примеру под бројем 19) везником *како* са предикатом у потенцијалу, с друге стране, инсистира се на инструменталном карактеру финалне реализације, односно на изабрани пут или средство којим се циљ реализује. Тако се оваква употреба *како* схвата и као нужни ефекат начина реализације, те финално значење онда добија нијансу последициности (Ковачевић 1998: 98-100).

Када везници *de façon que, de sorte que, de manière que* фигурирају са индикативом, јасно је да се ради о последичној реченици. Међутим, у примеру под 20) везник *de façon que* употребљен је са субјунктивом презента и у том случају се, у француском, ради о финалној реченици. У првом случају се као преводни еквивалент најчешће користи индикатив презента, а када је у питању други, као што је то случај са примером који смо навели, онда се обично прибегава конструкцији *да+потенцијал*. Ипак, интересантно је да се преводац одлучио да као еквивалент финалној реченици у француском, искористи последичну реченицу коју бисмо сврстали у други тип последичних реченица - чисто последичном (Ковачевић 1998: 115). У српском језику, овај везивни елемент садржаје обе реченице ставља у узрочно-последични однос. Важно је истаћи да се овом типу реченица каузалности приступа из интерпретативног аспекта, па се последичном реченицом често износи нека врста конклузије (Ковачевић 1998: 115).

Напослетку, поменимо и концесивне реченице у којима је субјунктив уведен везницима *bienque, quoique, encoreque* (иако, мада, премда) или релативне конструкције *quique* (ма ко), *quelque* (ма какав), *quoique* (ма шта), *où que* (ма где), *quelque ... que* (ма какав, ма који) у којима је *que* релативна заменица која има уопштен смисао:

- 21) *Bien qu'elle n'eût aucune famille là-bas, elle parlait de Paris comme d'un refuge.* (Le Clézio 2008: 110)
Мада тамо није имала никакву родбину, говорила је о Паризу као о уточишту. (Ле Клезио 2014: 89)
- 22) *J'ai crié, bien que je sache qu'il ne peut m'entendre.* (Le Clézio 2008: 255)
Викао сам, мада знам да ме не може чути. (Ле Клезио 2014: 206)
- 23) [...] *où tous les hommes devaient vivre libres et égaux, quelles que soient leurs origines ou leur race.* (Le Clézio 2008: 105)
[...] где је требало да сви људи живе слободни и једнаки, ма какво било њихово порекло или раса. (Ле Клезио 2014: 85)
- 24) *Cela fait une douleur, une brûlure au fond de notre corps, qu'on n'oublie pas, quoi qu'on fasse.* (Le Clézio 2008: 284)
То изазива бол, опекотину на дну нашег тела, што не заборављамо било шта да чинимо. (Ле Клезио 2014: 230)

Према Стевановићу (1979: 692-701), допусним реченицама се исказује препрека да се врши оно што се износи у главној реченици, али да се упркос томе радња остварује. Међутим, модалност, односно индикативност ових реченица може се установити једино на основу контекста. Борба између субјунктива и индикатива актуелна је на великом броју поља и може се рећи да везник *bien que* представља једно од најстаријих. Наиме, концесивне реченице уведене овим, и њему синонимним везницима, представљају домен у којем се субјунктив бори за опстанак. Овај везник означава процес са чијом се несумњивом извесношћу слажемо, али чији ефекат на процес главне реченице негирамо. Уколико посматрамо реченицу *Bien qu'il fasse beau, je ne veux pas sortir.* (Иако је напољу лепо време, не излази ми се), сложићемо се са тим да је напољу лепо време и да је лепо време, такорећи, извесна чињеница, али она ни на који начин не повлачи за собом одлуку за излажењем. Реченица, заправо, изражава супротно од онога што бисмо логично очекивали. Њоме се изражава да је услов за излажењем

узалуд испуњен јер не проузрокује очекивани ефекат. Ипак, овај везник је могуће користити у комбинацији са индикативом када инсистирамо на актуализованој, стварној радњи, с тим што је тада његова употреба маргинализована.

3. Закључак

Анализирајући употребу субјунктива у зависнословеним реченицама у овом роману, настојали смо да представимо његове еквиваленте у српском. Супротстављајући реченице у оригиналу њиховим преводима, увидели смо да српски језик користи различита језичка средства како би у потпуности пренео модалност овог глаголског начина. Од употребе модалних глагола који фигурирају са допунама преко реченица уведених са *да/како*+потенцијал и несвршеног презента, јасно је да српски језик проналази начин да веродостојно пренесе неактуализоване и хипотетичне радње. Иако се субјунктив најчешће класификује као начин за изражавање жеља, хтења и сумњи, показали смо да у основи лежи чињеница да се његовом употребом обједињују искључиво планиране и намераване радње.

Од великог значаја је чињеница да у савременом француском језику све чешће наилазимо на погрешне употребе субјунктива. Нарочито у случајевима у којима се, некада, ретко или никада није употребљавао. Аналогно томе, индикатив се често користи на местима где бисмо обично очекивали субјунктив. Иако се он среће у независним и зависнословеним реченицама, за будућа истраживања остаје да се види да ли је, пре свега у другом случају, његова употреба обавезна или говорно лице може да бира између субјунктива и индикатива без последица по значење реченице.

Листа референци

- Ле Клезио 2008: J.-M. G. Le Clézio, *Le chercheur d'or*, Paris: Gallimard.
 Ле Клезио 2014: Ж.-М. Г. Ле Клезио, Трагалац за златом, Београд: Чаробна књига.
 Гијом 1993: G. Guillaume, *Temps et verbe*, Paris: Librairie Honoré Champion.
 Гревис 1964: M. Grevisse, *Le Bon Usage*, Gembloux: Editions J. Duculot.
 Делатур и др. 1991: Y. Delatour et al., *Grammaire du français, Cours de civilisation française de la Sorbonne*, Paris: Hachette.
 Клајн 2005: И. Клајн, Граматика српског језика, Београд: Завод за уџбенике.
 Ковачевић 1998: М. Ковачевић, Синтакса сложене реченице, Београд: Рашка школа.
 Остојић 1997: Б. Остојић, Још о конструкцијама с глаголом требати у: Српски језик, број 1-2, 1997, 15-18.
 Папић 1999: М. Папић, Граматика француског језика, Београд: Завод за уџбенике.
 Пипер и др. 2005: П. Пипер и др., Синтакса савременог српског језика: проста реченица, Београд: Институт за српски језик САНУ, Београдска књига, Матица српска.
 Ригел и др. 2004: M. Riegel et al., *Grammaire méthodique du français*, Paris: PUF.
 Суте 2000: O. Soutet, *Le subjonctif en français*, Paris: Editions Ophrys.
 Станојчић-Поповић 2008: Ж. Станојчић и Љ. Поповић, Граматика српског језика за гимназије и средње школе, Београд: Завод за уџбенике.

Стевановић 1979: М. Стевановић, Савремени српскохрватски језик I и II, Београд: Научна књига.

THE SUBJUNCTIVE FORM IN THE NOVEL OF JEAN-MARIE GUSTAVE LE KLEZIO *THE SEARCHER OF THE GOLD AND ITS SERBIAN EQUIVALENTS*

Summary

The aim of the paper is to clarify and to explain the use and specificity of the subjunctive, as one of the specific verb forms in the French language. In this paper we try to mark out and to describe the frequency of its use in contemporary French using the work of contemporary literature. The examples we took to illustrate and highlight sentences with subjunctive are taken from one of the books of Jean-Marie Gustave Le Clezio bearing the name of *The Searcher for the Gold (Le chercheur d'or)* and interpreted by Mirjana Vukmirovic. We concentrated on analyzing the subjunctive in dependent-complex sentences since its use here is the most common. The subjunctive appears in the greatest measure in two types of dependent-complex sentences usually introduced by the conjunction *que*. As the Serbian language does not distinguish the subjunctive as a specific verb form, our aim is to introduce its possible Serbian equivalents and to display in which ways they are connected.

Key words: French language, subjunctive, subordinate clauses, circumstantial clauses, potential mood

Jelena Kitanović